

این متن از سایت دانشنامه حوزوی "ویکی فقه" اخذ شده است. برای آشنایی و استفاده بیشتر به نشانی www.wikifeqh.ir مراجعه فرمایید.

مسجد سهله

مسجد سهله یکی از مشهورترین مساجد اسلامی است که در قرن اول هجری توسط قبایل عرب در کوفه در سمت شمال غربی مسجد جامع کوفه به فاصله حدود دو کیلومتر ساخته شده است. این مسجد یکی از کهن‌ترین مساجد منتسب به **حجت بن الحسن**، امام دوازدهم، شیعیان است.

فهرست مندرجات

- ۱ - معرفی اجمالی
- ۲ - منزل مهدی در دوران ظهور
- ۳ - فضائل
- ۴ - ساختمان مسجد
- ۵ - مقام‌های مسجد سهله
 - ۵.۱ - مقام ابراهیم
 - ۵.۲ - مقام ادریس
 - ۵.۳ - مقام خضر
 - ۵.۴ - مقام صالحین
 - ۵.۵ - مقام امام زین‌العابدین
 - ۵.۶ - مقام امام جعفر صادق
 - ۵.۷ - مقام حضرت مهدی
- ۶ - پانویس
- ۷ - منبع

معرفی اجمالی

مسجد سهله یکی از مساجد قدیمی کوفه است که قدمت آن، به قرن اول هجری بازمی‌گردد؛ چنان‌که گفته شده است، **قبیله بنی‌ظفر**، این مسجد را در نیمه نخست قرن اول هجری، ساختند و مسجد نیز به نام همین قبیله شناخته می‌شد. بر اساس روایتی از **امام باقر** و **امام صادق** (علیهما السلام)، مسجد بنی‌ظفر یکی از چهار مسجد متبرک **کوفه** و همان مسجد سهله است.^[۱] مشهوری، **مجد بن جعفر**، **فضل الکوفه** و مساجدها، ص ۱۸.

منزل مهدی در دوران ظهور

درباره محل زندگی **حضرت مهدی (عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف)** و حکومت آن حضرت در عصر ظهور، **روایات** فراوانی وجود دارد. در این روایات، به طور عمده مسجد سهله را منزل آن حضرت و شهر کوفه را پایگاه حکومتی آن حضرت معرفی کرده‌اند. با توجه به روایاتی که مسجد سهله را خانه امام زمان (عجل‌الله‌فرجه‌الشریف) در آخرالزمان بیان کرده است، این مسجد با حضرت مهدی (عجل‌الله‌فرجه‌الشریف) ارتباط یافته و نام آن، با نام آن حضرت، قرین شده است و امروزه نیز، داخل مسجد مقامی برای ایشان وجود دارد. در برخی کتاب‌های شیعه، گزارش‌هایی از تشریف به محضر امام عصر (عجل‌الله‌فرجه‌الشریف) و ملاقات با آن حضرت در مسجد سهله، گزارش شده است؛ از جمله، از **علامه سیدمهدی بحرالعلوم** نقل شده است که در این مسجد، حضرت مهدی (عجل‌الله‌فرجه‌الشریف) را در حال مناجات با پروردگار خود، زیارت کرده است.^[۲] **طبرسی نوری**، **حسین**، **النجم الثاقب فی احوال الامام الحجة الغائب**، **الشیخ حسین الطبرسی النوری**، ج ۲، ص ۲۸۵-۲۸۷.

در همین کتاب **طبرسی نوری**، **حسین**، **النجم الثاقب فی احوال الامام الحجة الغائب**، **الشیخ حسین الطبرسی النوری**، ج ۲، ص ۱۶۲-۱۶۵. گزارش تشریف یک عالم دیگر در مسجد سهله، نقل شده است. از حدود نیمه اول قرن سیزدهم هجری، عالم بزرگ شیعه، **شیخ مجدحسین صاحب جواهر** (متوفای ۱۲۶۶ ه. ق) این سنت را پایه‌گذاری کرد که مردم به مدت چهل شب پی در پی، شب‌های چهارشنبه، به مسجد سهله بروند و به نیت تشریف به محضر امام زمان (عجل‌الله‌فرجه‌الشریف)، آداب خاص آنجا را به‌جای آورند.^[۳]

طریحی، **مجدسعید**، **العنبتان المقدسة فی الکوفة**، ص ۱۷۲-۱۷۴. شاید مبنای این اعمال، قول **سید بن طاووس** در «**مصباح الزائر**» است که می‌گوید: «اگر خواستی به مسجد سهله بروی، بین مغرب و عشاء شب چهارشنبه برو که از اوقات دیگر بهتر است».^[۴] **براقی نجفی**، **سیدحسین**، **تاریخ کوفه**، ص ۹۸. به هر حال، مشابه این عمل، در **مسجد جمکران** نیز صورت می‌گیرد.

فضائل

مسجد سهله از مساجد مقدس شیعه، به‌شمار می‌آید و در فضیلت و آداب آن، روایات متعددی وارد شده است که در اینجا، به تعدادی از این روایات اشاره می‌کنیم:

۱. در روایت مفصلی از **امام صادق (علیه‌السلام)** نقل شده است: در این مسجد، منزل **حضرت ابراهیم (علیه‌السلام)** که از آن به **جنگ عمالفه** می‌رفت و خانه **حضرت ادریس (علیه‌السلام)** که در آن به خیاطی اشتغال داشت، قرار دارد. همچنین در آن، سنگ سبزی‌رنگی است که صورت و شمایل همه پیامبران، بر آن نقش بسته است. زیر این سنگ، گلی است که **خداوند**، پیامبران را از

آن آفرید. دمیدن صور، در همین‌جا واقع می‌شود و از اینجا، به **محشر** راه دارد و هفتاد هزار نفر از اینجا، بدون حساب و کتاب، به **بهشت** وارد می‌شوند.
[۶] ابن قولویه قمی، جعفر بن محمد، کامل الزیارات، ص ۲۵-۲۶.
[۷] ابن قولویه قمی، جعفر بن محمد، ترجمه کامل الزیارات، ص ۸۰-۸۱، ترجمه ذهنی تهرانی.

۲. در روایت مشابه دیگری، به نقل از امام صادق (علیه‌السلام)، آمده است:
این مسجد، خانه ادریس پیامبر (علیه‌السلام) است که در آن خیاطی می‌کرد و از اینجا، ابراهیم (علیه‌السلام) به جنگ با عمالقه و **داوود (علیه‌السلام)**، به جنگ با **جالوت** رفت و در آن، سنگ سبزرنگی است که صورت و شمایل همه پیامبران، بر آن نقش بسته است.
[۸] شیخ کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۳، ص ۴۹۴.

۳. در روایت دیگری از امام صادق (علیه‌السلام)، چنین نقل شده است:
در کوفه، مسجدی است به نام مسجد سهله که اگر عمومی من **زید**، در آنجا **نماز** می‌خواند و به خدا پناه می‌برد، خداوند او را به مدت بیست سال، پناه می‌داد. و در آنجا، پایگاه سواره (خضر (علیه‌السلام)) و خانه ادریس قرار دارد.
[۹] شیخ طوسی، محمد بن حسن، تهذیب الاحکام، ج ۳، ص ۲۵۲.
شیخ صدوق نیز روایتی را که محتوای آن نزدیک به این روایت و روایت قبلی است، نقل کرده است.
[۱۰] شیخ صدوق، محمد بن علی، من لا یحضره الفقیه، ج ۱، ص ۲۳۲.

۴. در روایت دیگری از امام صادق (علیه‌السلام) آمده است: «خداوند هیچ پیامبری را مبعوث نفرموده؛ مگر آنکه در مسجد سهله، نماز گزارده است».
[۱۱] ابن قولویه قمی، جعفر بن محمد، کامل الزیارات، ص ۲۶.
[۱۲] ابن قولویه قمی، جعفر بن محمد، ترجمه کامل الزیارات، ص ۸۲، ترجمه ذهنی تهرانی.

۵. در روایت دیگری، از همان امام نقل شده است: «هیچ انسان محزونی نیست که در این مسجد، دو رکعت نماز بین مغرب و عشا بخواند و خدا را دعا کند؛ مگر آنکه خداوند اندوه او را برطرف می‌کند».
[۱۳] شیخ طوسی، محمد بن حسن، تهذیب الاحکام، ج ۶، ص ۳۸.
[۱۴] مشهدی، محمد بن جعفر، المزار الکبیر، ص ۱۳۴.

۶. براساس روایتی از **امام زین‌العابدین (علیه‌السلام)**، هرکس در مسجد سهله، دو رکعت نماز بگذارد، خداوند عمر او را سالها طولانی می‌کند.
[۱۵] مشهدی، محمد بن جعفر، المزار الکبیر، ص ۱۳۴.

۷. در روایت دیگری، امام صادق (علیه‌السلام) فرموده است: «مسجد سهله، منزل صاحب ما (حضرت صاحب الامر (عجل‌الله‌فرجه‌الشریف)) است؛ پس از اینکه با اهل خود قیام کند».
[۱۶] شیخ کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۳، ص ۴۹۵.
[۱۷] شیخ طوسی، محمد بن حسن، تهذیب الاحکام، ج ۳، ص ۲۵۲.

۸. همچنین **ابوبصیر** از امام صادق (علیه‌السلام) روایت کرده است که حضرت فرمود: «گویا فرود آمدن قائم (عجل‌الله‌فرجه‌الشریف) را با خانواده‌اش در مسجد سهله می‌بینم».
[۱۸] مشهدی، محمد بن جعفر، المزار الکبیر، ص ۱۳۴.

(این روایت، دارای دنباله مفصلی مشابه روایت اول است.)
۹. **امیرمؤمنان، علی (علیه‌السلام)** هنگام ترسیم خط سیر حضرت ولی عصر (عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف) در آستانه ظهور، فرمود:
گویا او را با چشم خود می‌بینم که از **وادی السلام** عبور کرده، بر فراز اسبی که سپیدک پاها و پیشانی‌اش همی درخشد، به سوی مسجد سهله در حرکت است و زیر لب زمزمه دارد و **خدا** را این‌گونه می‌خواند: لا اله الا الله حقا حقا...
[۱۹] طبری آملی، محمد بن جریر، دلائل الامامة، ص ۴۵۸.

۱۰. **امام صادق (علیه‌السلام)** خطاب به یار با وفایش **ابوبصیر** فرمود:
«ای امامجد! گویی فرود آمدن قائم (عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف) را با اهل و عیالش در مسجد سهله، با چشم خود می‌بینم.» ابوبصیر عرض کرد:
«آیا محل اقامت دائمی آن حضرت، در مسجد سهله خواهد بود؟» حضرت فرمود: «آری». سپس فرمود:
مسجد سهله، اقامتگاه حضرت ادریس (علیه‌السلام) بود. مسجد سهله اقامتگاه حضرت ابراهیم (علیه‌السلام) بود. خداوند سبحانه و تعالی، پیامبری را بر نیگیخت، جز این‌که در مسجد سهله نماز گزارده است.
مسجد سهله، پایگاه حضرت خضر (علیه‌السلام) است. کسی که در مسجد سهله اقامت کند، همانند کسی است که در خیمه رسول اکرم (صلی‌الله‌علیه‌وآله) اقامت کند.
مرد و زن باایمانی یافت نمی‌شود، جز این‌که دلش به سوی مسجد سهله پر می‌زند...
[۲۰] مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، ج ۹۷، ص ۴۳۵، ج ۳.

ساختمان مسجد

نمای مسجد سهله، به شکل مستطیلی است به ابعاد ۱۳۰ × ۱۶۰ متر. ارتفاع دیوارهای مسجد از سطح زمین‌های مجاور آن، حدود بیست متر است که برج‌های نیم دایره‌ای، این دیوارها را از بیرون استحکام بخشیده است. در گذشته، ورودی‌های مسجد، در ضلع شمالی آن بوده که امروزه با آجر، مسدود شده است. ورودی فعلی مسجد نیز میان ضلع شرقی آن، واقع شده است.
مسجد سهله، دارای صحن وسیع و شبستان کم عرضی در جنوب آن است. گرداگرد صحن، رواق‌های سرپوشیده‌ای با نماهای آجری وجود دارد. در ضلع غربی صحن اصلی، صحن کوچک‌تری، به شکل مستطیل (شمال به جنوب) وجود دارد که برای ورود به صحن اصلی، از میان آن باید گذشت. کنار ورودی صحن کوچک به صحن اصلی مسجد، مناره دایره‌ای به چشم می‌خورد.

مقام‌های مسجد سهله

داخل شبستان، رواق‌ها و صحن اصلی مسجد سهله، مقام‌های متعددی منسوب به **پیامبران و امامان (علیه‌السلام)** وجود دارد که هر یک، آداب و ادعیه مخصوصی دارد که در کتب ادعیه، از جمله **مفاتیح الجنان**، نقل شده است.

← مقام ابراهیم

این مقام، در گوشه شمال غربی مسجد قرار دارد و به باور شیعیان، محل خانه حضرت ابراهیم (علیه‌السلام) بوده که بر اساس روایات، از اینجا به جنگ با عمالقه می‌رفته است.

← مقام ادریس

این مقام، در گوشه جنوب غربی مسجد، بین دو ضلع جنوبی و شرقی قرار دارد و به باور شیعیان، محل خانه حضرت ادریس پیامبر (علیه‌السلام) است که در روایت امام صادق (علیه‌السلام) نیز به آن اشاره شده است.

← مقام خضر

این مقام، در گوشه جنوب شرقی مسجد، بین دو ضلع جنوب و غربی قرار دارد. براساس باور عموم مسلمانان، **حضرت خضر (علیه‌السلام)**، زنده و حاضر است و مقام‌های دیگری نیز در **عراق** و سایر کشورها، به وی منسوب است.

← مقام صالحین

این مقام، در گوشه شمال شرقی مسجد واقع است و به مقام **هود** و **صالح** (علیهما‌السلام) نیز شناخته می‌شود. برای این دو پیامبر، قبری نیز در **قبرستان وادی السلام نجف** وجود دارد که بدان اشاره شد.

← مقام امام زین‌العابدین

این مقام، داخل صحن مسجد، نزدیک به سمت جنوب شرقی آن واقع است. روی مقام، سقف و سایبان ساده‌ای نیز بنا شده است.

← مقام امام جعفر صادق

این مقام نیز وسط مسجد، داخل صحن قرار دارد. براساس روایات تاریخی، حضرت امام صادق (علیه‌السلام)، مدتی در اینجا توقف نموده و دعا و **عبادت** به‌جای آورده است.

← مقام حضرت مهدی

این مقام، در جنوب صحن مسجد، متصل به شبستان مسجد واقع است و روی آن، ساختمان و گنبد کاشی‌کاری، بنا شده است. ساختمان و گنبد این مقام، به دستور **سیدمهدی بحرالعلوم** ساخته شده است.
[۲۱] براقی نجفی، سیدحسین، تاریخ الکوفة، ص ۵۴-۵۶.
شاید ایشان، این مقام را در همان محل دیدار با **امام زمان (عجل‌الله‌فرجه‌الشریف)** ساخته است.
روی مقام حضرت مهدی (عجل‌الله‌فرجه‌الشریف)، یک پنجره مشبک مسی وجود داشت که پیش‌از این، در محل محراب شهادت **امیرمؤمنان (علیه‌السلام)** در **مسجد کوفه** قرار داشت که گویا شیعیان هند، آن را هدیه کرده بودند.
[۲۲] طریحی، مجدسعید، العتبات المقدسة فی الکوفة، ص ۱۵۶.
اما در حال حاضر، با ضریح (پنجره) طلا و نقره‌کوب جدیدی، تعویض گشته است. ساختمان و گنبد مقام نیز به شیوه معماری جدیدی، در حال بازسازی است. (تصویر شماره ۱۰۲ و ۱۰۴)

پانویس

۱. ↑ مشهدی، مجد بن جعفر، فضل الکوفة ومساجدها، ص ۱۸.
۲. ↑ طبرسی نوری، حسین، النجم الناقب فی احوال الامام الحجة الغائب، الشيخ حسين الطبرسي النوري، ج ۲، ص ۲۸۵-۲۸۷.
۳. ↑ طبرسی نوری، حسین، النجم الناقب فی احوال الامام الحجة الغائب، الشيخ حسين الطبرسي النوري، ج ۲، ص ۱۶۳-۱۶۵.
۴. ↑ طریحی، مجدسعید، العتبات المقدسة فی الکوفة، ص ۱۷۳-۱۷۴.
۵. ↑ براقی نجفی، سیدحسین، تاریخ کوفه، ص ۹۸.
۶. ↑ ابن قولویه قمی، جعفر بن مجد، کامل الزیارات، ص ۲۵-۲۶.
۷. ↑ ابن قولویه قمی، جعفر بن مجد، ترجمه کامل الزیارات، ص ۸۰-۸۱، ترجمه ذهنی تهرانی.
۸. ↑ شیخ کلینی، مجد بن یعقوب، الکافی، ج ۳، ص ۴۹۴.
۹. ↑ شیخ طوسی، مجد بن حسن، تهذیب الاحکام، ج ۲، ص ۲۵۲.
۱۰. ↑ شیخ صدوق، مجد بن علی، من لا یحضره الفقیه، ج ۱، ص ۲۳۲.
۱۱. ↑ ابن قولویه قمی، جعفر بن مجد، کامل الزیارات، ص ۲۶.
۱۲. ↑ ابن قولویه قمی، جعفر بن مجد، ترجمه کامل الزیارات، ص ۸۲، ترجمه ذهنی تهرانی.
۱۳. ↑ شیخ طوسی، مجد بن حسن، تهذیب الاحکام، ج ۶، ص ۳۸.
۱۴. ↑ مشهدی، مجد بن جعفر، المزار الکبیر، ص ۱۳۴.
۱۵. ↑ مشهدی، مجد بن جعفر، المزار الکبیر، ص ۱۳۴.
۱۶. ↑ شیخ کلینی، مجد بن یعقوب، الکافی، ج ۳، ص ۴۹۵.
۱۷. ↑ شیخ طوسی، مجد بن حسن، تهذیب الاحکام، ج ۲، ص ۲۵۲.
۱۸. ↑ مشهدی، مجد بن جعفر، المزار الکبیر، ص ۱۳۴.
۱۹. ↑ طبری آملی، مجد بن جریر، دلائل الامامة، ص ۴۵۸.
۲۰. ↑ مجلسی، مجدباقر، بحار الانوار، ج ۹۷، ص ۴۳۵، ج ۳.
۲۱. ↑ براقی نجفی، سیدحسین، تاریخ الکوفة، ص ۵۴-۵۶.
۲۲. ↑ طریحی، مجدسعید، العتبات المقدسة فی الکوفة، ص ۱۵۶.

منبع

زیارت‌گاه‌های عراق، مجدمهدی فقیه بحرالعلوم، مقاله «مرفد مسلم بن عقیل»، ج ۱، ص ۱۲۱-۱۲۵.
فرهنگ‌نامه مهدویت، سلیمان، خدامراد، ص ۳۹۹، برگرفته از مقاله «مسجد سهله».

